

Tarquinius cum prole fugit, capit annua consul
 lura, dies regnis illa suprema fuit.
 Fallimur: an ueris prænuntia uenit hirundo,
 Et metuit, ne qua uersa recurrat hyems?
 855 Sæpe tamen Progne nimium properasse quereris,
 Virq; tuo Tereus frigore latus erit.
 Iamq; duæ restant noctes de mense secundo,
 Marsq; citos iunctis curribus urget equos.
 Ex uero positum permanfit Equiria nomen,
 860 Quæ deus in campo perspicit ipse suo.
 Iure uenis Gradiue, locum tua tempora poscunt,
 Signatusq; tuo nomine mensis adest.
 Venimus in portum, libro cum mense peracto,
 Nauiget hinc alia iam mihi linter aqua.

P V B L I I O V I D I I N A S O

N I S F A S T O R V M L I

R E R T E R T I V S .

BELLICE, depositis clypeo paulis
 per & hasta, (ue comas,
 Mars ades, & nitidas casside sol
 Forsitan ipse roges, qd sit cū Marte
 A te, qui canitur, nomina mensis habet, (poetæ,
 5 Ipse uides manibus peragi fera bella Minervæ,
 Non minus ingenuis artibus illa uacat.

LIBER TERTIVS.

Palladis exemplo ponendæ tempora sume

Cuspîdis, inuenies & quid inermis agas.

Tunc quoq; inermis eras, cum te Romana sacerdos

Cepit, ut huic urbi semina magna dares. 10

Syluia uestalis (quid enim uetat inde moueri,)

Sacra lauaturas mane petebat aquas.

Ventum erat ad mollem decliuo tramite ripam,

Ponitur e summa fictilis urna coma.

Fessa resedit humo, uentosq; accepit aperto, 15

Pectore, turbatas restituitq; comas.

Dum sedet, umbrosæ salices, uolucresq; canoræ

Fecerunt somnos, & leue murmur aquæ.

Blanda quies furtim uictis surrepsit ocellis,

Et cadit a mento languida facta manus, 20

Mars uidet hanc, uisamq; cupit, potiturq; cupita,

Et sua diuina furta fefellit ope.

Somnus abit, iacet ipsa grauis, iam scilicet intra

Viscera Romanæ conditor urbis erat.

Languida confurgit, nescit cur languida surgat, 25

Et peragit tales arbore nixa sonos.

Vtile sit, fastumq; precor, quod imagine somni

Vidimus, an somno clarius illud erat.

Ignibus Iliacis aderam, cum lapsa capillis

Decidit ante sacros lanea uitta focos. 30

Inde duæ pariter (uisu mirabile) palmæ

Surgunt, ex illis altera maior erat.

- Et grauib; ramis totum protexerat orbem,
 Contigeratq; sua sydera summa coma.
- 35 Ecce meus ferrum patruus molitur in illas,
 Terreor admonitu, corq; timore micat.
 Martia Picus auis gemino pro stypite pugnant
 Et lupa, tuta per hos utraq; palma fuit.
 Dixerat, & plenam non firmis uiribus urnam
- 40 Sustulit, implerat dum sua uisa refert
 Interea crescente Remo, crescente Quirino,
 'Cœlesti tumidus pondere uenter erat,
 Quo minus emeritis exiret cursibus annus,
 Restabant nitido iam duo signa deo,
- 45 Sylua fit mater, Vestæ simulachra feruntur
 Virgineas oculis opposuisse manus.
 Ara deæ certe tremuit, pariente ministra,
 Et subijt cineres territa flamma suos.
 Hoc ubi cognouit contemptor Amulius æqui,
- 50 (Nam raptas fratri uictor habebat opes)
 Amne iubet mergi geminos, scelus unda refugit,
 In sicca pueri destituuntur humo.
 Lacte quis infantes nescit creuisse ferino?
 Et picum expositis saepe tulisse cibos?
- 55 Non ego te tantæ nutrix Laurentia gentis,
 Nec taceam uestras Faustule pauper opes,
 Vester honor ueniet, cum laurentalia dicam,
 Acceptus Genijs illa december habet.

LIBER TERTIVS.

Martia ter senos proles adoleuerat annos,
Et suberat flauæ iam noua barba comæ. 60

Omnibus agricolis, armentorumq; ministris,
Iliadæ fratres iura petita dabant.

Sæpe domum ueniunt prædonum sanguine læti,
Et redigunt actos in sua rura boues. 60

Vt genus audierant, animos pater editus auget, 65
Et pudet in paruis nomen habere casis.

Romuleoq; cadit traiectus Amulius ense,
Regnaq; longæuo restituantur auo.

Mœnia conduntur, quæ quamuis parua fuerunt,
Non tamen expedit transiisse Remo. 70

Iam modo, quæ fuerant syluæ, pecorumq; recessus,
Urbs erat, æternæ cum pater urbis ait.

Arbiter armorum, de cuius sanguine credor
Natus, & ut credar pignora multa dabo. 70

A te principium Romano dicimus anno, 75
Primus de patrio nomine mensis erit.

Vox rata fit patrioq; uocat de nomine mensem,
Dicitur hæc pietas grata fuisse deo.

Et tamen ante omnes Martem coluere priores,
Hoc dederat studijs bellica turba suis. 80

Pallada Cecropidæ, minoia Creta dianam,
Vulcanum tellus Hypsipylæa colit,

Iunonem Sparte, Pelopeiadesq; Mycenæ,
Pinigerum Fauni Mænalis ora caput,

- 85 Mars latio uenerandus erat, quia præsidet armis,
 Arma feræ genti remq; deusq; dabant.
 Quod si forte uacat, peregrinos inspice fastos,
 Mensis in his etiam nomine Martis erit.
 Tertius Albanis, quintus fuit ille Phaliscis,
 60 Sextus apud populos Hernica terra tuos,
 Inter Aricinos, Albanacq; tempora constat,
 Factaq; Telegoni mœnia celsa manu.
 Quintum laurentes, bisquintum Aequiculus acer,
 A tribus hunc primum turba forensis habet,
 95 Et tibi cum proavis miles peligne Sabinis
 Conuenit, huic genti quartus utriq; deus.
 Romulus hos omnes ut uinceret ordine saltem,
 Sanguinis auctori tempora prima dedit.
 Nec totidem ueteres, quot nunc habuere calendas,
 100 Ille minor geminis mensibus annus erat,
 Non dum tradiderat uictas uictoribus artes
 Græcia, facundum sed male forte genus.
 Qui bene pugnabat, Romanam nouerat artem,
 Mittere qui poterat pila, disertus erat.
 105 Quis tunc, aut Hyadas, aut Pleiades Atlanteas
 Senferat, aut geminos esse sub axe polos,
 Esse duas arctos, quarum Cynosura petatur
 Sidonijs, Elicen graia carina notet?
 Signaq; quæ longo frater percenseat anno,
 110 Ire per hæc uno mense sororis equos?

LIBER TERTIVS.

Libera currebant, nec obseruata per annum
Sydera, constabat sed tamen esse deos,
Non illi coelo labentia signa tenebant,
Sed sua, quæ magnum perdere crimen erat,
Illa quidem foeno, sed erat reuerentia foeno, 15
Quantam nunc aquilas cernis habere tuas
Pertica suspensos portabat longa maniplos,
Inde manipularis nomina miles habet.
Ergo animi dociles, & adhuc ratione carentes
Mensibus egerunt lustra minora decem, 20
Annus erat, decimum cum luna receperat orbem,
Hic numerus magno tunc in honore fuit.
Seu quia tot digiti, per quos numerare solemus,
Seu quia bisquino foemina mense parit,
Seu quod ad usq; decem numero crescente uenitur, 25
Principium spacijs sumitur inde nouis.
Inde patres centum denos secreuit in orbis
Romulus, hastos instituitq; decem
Et totidem Princeps, totidem Pilanus habebat
Corpora, legitimo quicq; merebat equo. 30
Quin etiam partes totidem Tatiensibus ille,
Quosq; uocant Ramnes Luceribusq; dedit,
Assuetos igitur numeros seruauit in anno,
Hoc luget spacio foemina moesta uirum.
Neu dubites, primæ fuerint quin ante calendæ 35
Martis, ad hæc animum signa referre potes.

- Laurea, flaminibus quæ toto perstitit anno,
 Tollitur, & frondes sunt in honore nouæ,
 Ianua tunc regis posita uiret arbore Phœbi
 140 Ante tuas itidem curia prisca fores.
 Vesta quoq; ut folio niteat uelata recenti,
 Cedit ab Iliacis laurea cana focis.
 Adde q; arcana fieri nouus ignis in æde
 Dicitur, & uires flamma resecta capit.
 145 Nec mihi parua fides hinc annos esse priores,
 Anna q; hoc cœpta est mense perenna coli.
 Hinc etiam ueteres inîti memorantur honores
 Ad spacium belli perfide Pœne tui.
 Deniq; quintus ab hoc fuerat quintilis, & inde
 150 Incipit a numero nomina quisquis habet.
 Primus oliuiferis Romam deductus ab aruis
 Pompilius menses sensit abesse duos.
 Siue erat a Samio doctus, qui posse renasci
 Nos putat, egeria siue monente sua,
 155 Sed tamen errabant etiam tunc tempora, donet
 Cæsaris in multis hæc quoq; cura fuit.
 Non hæc ille deus, tantæq; propaginis author,
 Credidit officijs esse minora suis.
 Promissumq; sibi uoluit prænoscere cœlum,
 160 Nec deus ignotas hospes inire domos.
 Ille moras solis, quibus in sua signa rediret,
 Traditur exactis disposuisse notis.

LIBER TERTIVS.

Is decies senos tercentum & quinq; diebus
Iunxit, & e pleno tempora quinta die.
Hic anni modus est, in lustrum accedere debet, 165
Quæ consumatur partibus, una dies.
Si licet occultos monitus audire deorum
Vatibus, ut certe fama licere putat,
Cum sis officijs Gradiue, uirilibus aptus,
Dic mihi matrônæ cur tua festa colant. 170
Sic ego, sic posita dixit mihi casside Mauors,
Sed tamen in dextra missilis hasta fuit.
Nunc primum studijs pacis deus utilis armis
Aduocor, & gressus in noua castra fero
Nec piget incepti, iuuat hac quoq; parte morari, 175
Hoc solam ne se posse Mînerua putet.
Disce latinorum Vates operose dierum
Quod petis, & memori pectore dicta nota.
Parua fuit, si prima uelis elementa referre
Roma, sed in parua spes tamen huius erat. 180
Mœnia iam stabant populis angusta futuris,
Credita sed turbæ tunc nimis ampla suæ.
Quæ fuerit nostri, si quæris, regia nati,
Aspice de canna, straminibusq; domum.
In stipula placidi capiebat munera somni, 185
Et tamen ex illo uenit in astra toro.
Iamq; loco maius nomen Romanus habebat,
Nec coniux illi, nec socer ullus erat.

- Spernebat generos inopes uicinia diues,
 190 Et male credebat sanguinis author ego.
 In stabulis habitasse, & oues pauisse nocebat,
 Iugeratq; inculti pauca tenere soli,
 Cum pare quæq; suo coeunt uolucresq; feræq;
 Atq; aliquam de qua procreet, anguis habet.
 195 Extremis dantur connubia gentibus, at, quæ
 Romano uellet nubere, nulla fuit.
 Indolui, patriamq; dedi tibi Romule mentem,
 Tolle preces dixi, quod petis arma dabunt.
 Festa para Conso, Consus tibi cætera dicet,
 200 Ipso festa die dum sua sacra facis.
 Intuere cures, & quos dolor attigit idem,
 Tunc primum generis intulit arma focer.
 Iamq; fere raptæ matrum quoq; nomen habebant,
 Tractaq; erant longa bella propinqua mora.
 205 Conueniunt nuptæ dictam Iunonis in ædem,
 Quas inter mea sic est nurus ausa loqui.
 O pariter raptæ, quoniam hoc commune tenemus,
 Non ultra lente possumus esse piæ,
 Stant acies, sed utra Di sint pro parte rogandi,
 210 Eligite, hinc coniux, hinc pater arma tenet.
 Quarendum est, uidua fieri malitis, an orba.
 Consilium uobis forte, piûmq; dabo.
 Consilium dederat, parent, crinesq; resoluunt,
 Mœstaq; funerea corpora ueste tegunt.

LIBER TERTIVS.

Iam steterant acies ferro, mortiq; paratae, 215

Iam lituus pugnae signa daturus erat.

Cum raptae ueniunt inter patresq; uirosq;

Inq; smu natos pignora cara tenent.

Vt medium campi scissis tetigere capillis,

In terram posito procuere genu. 220

Et quasi sentirent, blando clamore nepotes

Tendebant ad auos brachia parua suos.

Qui poterat, clamabat auum tunc deniq; uisum,

Et qui uix poterat, posse coactus erat. 225

Tela uiris, animiq; cadunt, gladijsq; remotis 225

Dant foceri generis, accipiuntq; manus.

Laudatasq; tenent natas, scutoq; nepotem

Fert auus, hic scuti dulcior usus erat.

Inde diem, primasq; meas celebrare calendas

Oebaliae matres non leue munus habent. 230

Aut quia committi strictis mucronibus aufae,

Finierant lachrymis Martia bella suis.

Vel quod erat de me foeliciter Ilia mater,

Rite colunt matres sacra diemq; meum. 235

Quid; quod hyems adoperta gelu tunc deniq; cedit, 235

Et pereunt lapsae sole tepente nives.

Arboribus redeunt detonsae frigore frondes,

Vuidaq; in tenero palmite gemma tumet.

Quaer; diu latuit, nunc qua se tollit in auras,

Fertilis occultas inuenit herba uias. 240

- Nunc fecundus ager, pecoris nunc hora creandi,
 Nunc auis in ramo tecta, laremque, parat.
 Tempora iure colunt latiae fecunda parentes,
 Quarum militiam uotaque partus habet.
- 245 Adde quod, excubias ubi rex Romanus agebat,
 Qui nunc exquilias nomina collis habet.
 Illic a Nuribus Iunoni templa latinis,
 Hac sunt, si memini, publica facta die.
 Quid moror? & uarijs onero tua pectora causis,
 250 Eminent ante oculos quod petis ecce tuos.
 Mater amat nuptas, matrum me turba frequentat
 Hac nos praecipue tam pia causa decet.
 Ferte deae flores, gaudet florentibus herbis,
 Haec dea, de tenero cingite flore caput.
- 255 Dicite, tu nobis lucem Lucina dedisti,
 Dicite, tu uoto parturientis ades.
 Si qua tamen grauidam est, resoluta crine precetur,
 Ut soluat partus molliter ipsa suos,
 Quis mihi nunc dicet quare coelestia Martis
 260 Arma ferant Salijs, Mamuriumque canant?
 Nympha mone nemori, stagnoque adoperta Dianae,
 Nympha Numae coniux ad tua festa ueni.
 Vallis Aricinae sylua praecinctus opaca,
 Est locus antiqua religione sacer.
- 265 Hic latet Hippolytus loris discerptus equorum,
 Vnde nemus nullis illud aditur equis.

LIBER TERTIVS.

Litia dependent longas uelantia sepes,
 Et posita est meritæ multa tabella Deæ.
 Sape potens uoti frontem redimita coronis,
 Fœmina lucentes portat ab urbe faces, 270
 Regna tenent fortes manibus, pedibusq; fugaces,
 Et perit exemplo postmodo quisq; suo.
 Defluit incerto lapidosus murmure riuus,
 Sape sed exiguis haustibus inde bibi.
 Egeria est, quæ præbet aquas Dea grata Camœnis, 275
 Illa Numæ coniux, consiliumq; fuit.
 Principio nimium promptos ad bella Quirites
 Molliri placuit iure, deumq; metu.
 Inde date leges, ne fortior omnia posset,
 Cœptaq; sunt pure tradita sacra coli. 280
 Exiuit feritas, armisq; potentius æquum est,
 Et cum ciue pudet conseruisse manus.
 Atq; aliquis modo trux uisa iam uertitur ara,
 Vinaq; dat tepidis, farracq; salsa focis.
 Ecce deum genitor rutilas per nubila flammis 285
 Spargit, & effulsis æthera siccant aquis.
 Non alias missi cecidere frequentius ignes.
 Rex pauet, & uulgi pectora terror habet,
 Cui dea, ne nimium terrere, piabile fulmen
 Est ait, & sæui flectitur ira Iouis. 290
 Sed poterunt ritum Picus, Faunusq; piandi
 Tradere, Romani numen utrunq; soli.

F A S T O R V M

Nec sine uī tradent, adhibe tu uīncula captis,
 Atq; ita, qua possunt, edidit arte capi.
 295 Lucus Auentino suberat niger ilicis umbra,
 Quo possis uiso dicere numen inest.
 In medio gramen, muscoq; adoperta uirenti,
 Manabat saxo uena perennis aquæ.
 Inde fere soli Faunus, Picusq; bibebant,
 300 Huc uenit, & fonti rex Numa mactat ouem,
 Plenacq; odorati disponit pocula Bacchi,
 Cumq; suis antro conditus ipse latet.
 Ad solitum ueniunt syluestria numina fontem,
 Et releuant multo pectora sicca mero.
 305 Vina quies sequitur, gelido Numa prodit ab antro,
 Vinclaq; sopitas addit in arcta manus.
 Somnus ut abscessit, pugnando uīncula tentant
 Rumpere, pugnantes fortius illa tenent.
 Tunc Numa, di nemorum factis ignoscite nostris,
 310 Si scelus ingenio scitis abesse meo.
 Quoq; modo possit fulmen monstrare piari.
 Sic numa, sic quatiens cornua Faunus ait.
 Magna petis, nec quæ monitu tibi dicere nostro
 Fas sit, habent fines numina nostra suos.
 315 Di sumus agrestes, & qui dominamur in altis
 Montibus, arbitrium est in sua te cta Ioui.
 Hunc tu non poteris per te deducere caelo,
 At poteris nostra forsitan usus ope.

LIBER TERTIVS.

Dixerat hæc Faunus, par est sententia Pici,
 Deme tamen nobis uincula Picus ait, 320
 Iuppiter huc ueniet summa perductus ab arce,
 Nubila promissi styx mihi testis erit.
 Emissi laqueis quid agant, quæ carminia dicant,
 Quæq; trahant superis sedibus arte louem,
 Scire nefas homini est, nobis concessa canentur, 325
 Quæq; pio dici Vatis ab ore licet.
 Eliciunt cœlo te Iuppiter, unde minores
 Nunc quoq; te celebrant, eliciuntq; uocant,
 Constat Auentinæ tremuisse cacumina syluæ,
 Terræq; subsedit pondere pressa Iouis. 330
 Corda micant regis, totoq; e corpore sanguis
 Fugit, & hirsutæ diriguere comæ.
 Ut redijtq; animus, da certa piamina dixit
 Fulminis, altorum rexq; paterq; deum.
 Situa contigimus manibus donaria puris, 335
 Hoc quoq; quod petitur, si pia lingua rogat.
 Annuat oranti, uerumq; ambage remota
 Abdidit, & dubio terruit ore uirum.
 Cæde caput dixit, cui rex parebimus inquit,
 Cædenda est hortis eruta cepa meis. 340
 Addidit hic hominis, sumes ait ille capillos,
 Postulat hic animam, cui Numa piscis ait.
 Risit, & his inquit facito mea tela procures
 O uir colloquio non abigende deum.

- 345 Sed tibi protulerit, cum totum crastinus orbem
 Cynthius, imperij pignora certa dabo.
 Dixit, & ingenti tonitru super æthera notum
 Fertur, adorantem destituitq; Numam.
 Ille redit latus, memoratq; Quiritibus acta,
 350 Tarda uenit dictis, difficilisq; fides.
 At certe credemus ait, si uerba sequetur
 Exitus, en audi crastina quisquis ades,
 Protulerit totum cum terris Cynthius orbem,
 Iuppiter imperij pignora certa dabit.
 355 Discedunt dubij, promissaq; tarda uidentur.
 Dependetq; fides adueniente die.
 Mollis erat tellus, rorataq; mane pruina,
 Ante sui populus limina regis adest.
 Prodit, & in folio medius confedit acerno,
 360 Innumeri circa stantq; silentq; uiri.
 Ortus erat summo tantummodo margine Phœbus,
 Sollicitæ mentes specq; metuq; pauent,
 Constitit, atq; caput niueo uelatus amictu,
 Iam bene Dis notas sustulit ille manus.
 365 Atq; ita, tempus adest promissi muneris inquit,
 Pollicitam dictis Iuppiter adde fidem.
 Dum loquitur, totum iam Sol emouerat orbem,
 Et grauis ætherio uenit ab axe fragor.
 Ter tonuit sine nube Deus, tria fulmina misit
 370 Credite dicenti, mira sed acta loquar.

LIBER TERTIVS.

254

A media cœlum regione dehiscere cœlum,
Summisere oculos cum duce turba suo.
Ecce leue scutum uersatum leniter aura
Decidit, a populo clamor ad astra uenit.
Tollit munus humo, cæsa prius ille iuuenca, 375
Quæ dederat nulli colla premia iugo.
Atq; ancile uocat, quod ab omni parte recisum est,
Quencuncq; notes oculis, angulus omnis abest.
Tunc memor imperij sortem consistere in illo
Consilium multæ calliditatis init. 380
Plura tubet fieri simili cælata figura,
Error ut ante oculos insidiantis eat.
Mamurius morum, fabræ ne exactior artis
Difficile est ulli dicere, clausit opus,
Cui Numa munificus facti pete præmia dixit, 385
Si mea nota fides, irrita nulla petes.
Iam dederat Salijs a saltu nomina dicta,
Armaq; & ad certos uerba canenda modos.
Cum sic Mamurius, merces mihi gloria detur,
Nominatq; extremo carmine nostra sonent. 390
Inde sacerdotes operi promissa uetusto
Præmia persoluunt, Mamuriumq; uocant.
Nubere si qua uoles, quamuis properabitis ambo
Differ, habent parua commoda magna moræ,
Arma mouent pugnam, pugna est aliena maritis, 395
Condita cum fuerint, aptius omen erit.

- His etiam coniux capitis discincta dialis
 Lucibus, impexas debet habere comas,
 Tertia nox demissa suos ubi mouerit ortus,
 400 Conditus e Geminis piscibus alter erit.
 Nam duo sunt, austris hic est, aquilonibus ille
 Proximus, a uentis nomen uterq; tenet.
 Cum croceis rorare genis Tithonia coniux
 Coeperit, & quinta tempora lucis aget.
 405 Siue est Arctophylax, siue est piger ille Bootes,
 Mergetur, uisus effugietq; tuos.
 At non effugiet uindemitor, hoc quoq; causam
 Vnde trahat sydus parua docere mora est.
 Ampelon intonsum Satyro Nymphaq; creatum
 410 Fertur in Ismaris Bacchus amasse iugis.
 Tradidit huic uitem pendentem e frondibus ulmi,
 Quae nunc de pueri nomine nomen habet,
 Dum legit in ramo pictas temerarius uuas,
 Decidit, amissum Liber in astra tulit.
 415 Sextus ubi e terra cliuosum scandet olympum
 Phoebus, & alatis aethera carpet æquis,
 Quisquis ades, castaq; colis penetralia Vestæ,
 Gratare, Ilfacis thuraq; pone focis.
 Caesaris innumeris, quos maluit ipse mereri,
 420 Accessit titulis pontificalis honor.
 Ignibus aternis aterni numina praesunt
 Caesaris, imperij pignora iuncta uidet.

LIBER TERTIVS.

Di ueteris, Troyæ, dignissima præda ferenti,
 Quia grauis Aeneas tutus ab hoste fuit,
 Ortus ab Aenea tangit cognata sacerdos 425
 Numina, cognatum Vesta tuere caput.
 Quos sancta fouet ille manu, bene uiuitis ignes,
 Viuite inextincti, flammaq; duxq; precor.
 Vna nota est Marti nonis, sacrata q; illis
 Tempa putant lucos Veiovis ante duos. 430
 Romulus ut faxo lucum circumdedit alto,
 Quilibet huc dixit confuge, tutus eris.
 O quam de tenui Romanus origine creuit,
 Turba uetus quam non inuidiosa fuit.
 Ne tamen ignaro nouitas tibi nominis obstet, 435
 Disce, quis iste deus, curq; uocetur ita.
 Iuppiter est iuuenis, iuuenilis aspice uultus,
 Aspice deinde manus, fulmina nulla tenent.
 Fulmina post ausos cœlum affectare gigantes
 Sumpta Ioui, primo tempore inermis erat. 440
 Ignibus ossa nouis, & Pelion altior Ossa
 Arsit, & in solida fixus Olympus humo,
 Stat quoq; capra simul. Nymphæ pauisse feruntur
 Cretides, infanti lac dedit illa Ioui.
 Nunc uocor ad nomen, ue grandia farra coloni, 445
 Quæ male creuerunt, uel scaq; parua uocant.
 Vis ea si uerbi est, cur non ego Veiovis ædem,
 Aedem non magni suspicer esse Iouis?

- Iamq; ubi coeruleum uariabunt sydera coelum,
 450 Suspice, Gorgonei colla uidebis equi.
 Creditur hic caesa grauida ceruice Medusae
 Sanguine respersis profluuisse comis.
 Huic supra nubes, & subter sydera lapso
 Coelum pro terra, pro pede penna fuit.
- 455 Iamq; indignanti noua frena receperat ore,
 Cum leuis aonias ungula fodit aquas.
 Nunc fruitur coelo, quod pennis ante petebat.
 Et nitidus stellis quinq; decemq; micat.
 Protinus aspicias uenienti nocte Coronam
- 460 Gnosida, Theseo crimine facta dea est.
 Iam bene periuro mutarat coniuge Bacchum
 Quae dedit ingrato filia regenda uiro.
 Sorte tori gaudens, quid flebam rustica dixit?
 Ut iliter nobis perfidus ille fuit.
- 465 Interea Liber depexos crinibus indos
 Vicit, & Eoo diues ab orbe redit.
 Inter captiuas facie praestante puellas
 Grata nimis Baccho filia regis erat.
 Flebat amans coniunx, spaciataq; littore curuu
- 470 Edidit incultis talia uerba comis.
 En iterum fluctus similes audite querelas,
 En iterum lachrymas accipe arena meas.
 Dicebam, memini, periure & perfide Theseu,
 Ille abiit, eadem crimina Bacchus habet.

LIBER TERTIVS.

- Nunc quotq; nulla uiro, clamabo, foemina credat, 475
 Nomine mutato causa relata mea est.
- O utinam mea fors quo primum coeperat, isset,
 Iamq; ego praesenti tempore nulla forem.
- Quid me in desertis morituram Liber arenis
 Seruabas? Potui dedoluisse semel, 480
- Bacche leuis leuiorq; tuis, quae tempora cingunt
 Frondibus, in lachrymas cognite Bacche meas.
- Aufuses ante oculos adducta pellice nostros
 Tam bene compositum sollicitare torum.
- Heu ubi pacta fides; ubi quae iurare solebas? 485
 Me miseram quoties haec ego uerba loquor.
- Thesea culpabas, fallacemq; ipse uocabas.
 Iudicio peccas turpius ipse tuo.
- Nesciat hoc quisq;, tacitisq; doloribus urar,
 Ne toties falli digna fuisse puter. 490
- Præcipue cupiam caelari Thesea, ne te
 Confortem culpæ gaudeat esse suæ.
- At puto, præposita est fuscae mihi candida pellex,
 Eueniat nostris hostibus ille color.
- Quid tamen hoc refert; uitio tibi gratior ipso est, 495
 Quid facis; amplexus inquinat illa tuos.
- Bacche fidem præsta, nec præfer amoribus ullam
 Coniugis, assueui semper amare uirum.
- Ceperunt matrem formosi cornua tauri,
 Me tua, sed lædit ille pudendus amor, 500

Ne noceat q̄ amo, nec enim tibi Bacche nocebat,
 Quod flammis nobis fassus es ipse tuas,
 Nec q̄ nos uris, mirum facis, ortus in igne
 Diceris, & patria raptus ab igne manu.
 505 Illa ego sum, cui tu solitus promittere cœlum.
 Hei mihi pro cœlo qualia dona fero.
 Dixerat, audierat iam dudum uerba querentis
 Liber, ut a tergo forte secutus erat.
 Occupat amplexu, lachrymasq̄ per oscula siccat,
 510 Et pariter cœli summa petamus ait.
 Tu mihi iuncta toro, mihi iuncta uocabula sumes,
 Nam tibi mutatae Libera nomen erit,
 Sintq̄ tuæ tecum faciam monimenta Coronæ,
 Vulcanus Veneri quam dedit illa tibi.
 515 Dicta facit, gemmasq̄ nouem transformat in ignes,
 Aurea per stellas nunc micat illa nouem.
 Sex ubi sustulerit, totidem quoq̄ deseret orbes,
 Purpureum rapido qui uehit axe diem.
 Altera gramineo spectabis Equiria campo,
 520 Quem Tyberis curuis in latus urget aquis,
 Qui tamen eiecta si forte tenebitur unda,
 Cœlius accipiet puluerulentus equos.
 Idibus est Annæ festum geniale Perennæ,
 Non procul a ripis aduena Thybri tuis
 525 Plebs uenit, ac uirides passim dissecta per herbas
 Potat, & accumbit cum pare quisq̄ sua.

LIBERTERTIVS.

Sub loue pars durat, pauci tentoria ponunt,

Sunt quibus e ramis frondea facta casa est.

Pars tibi pro rigidis calamos statuere columnis,

Desuper extentas imposuere togas. 530

Sole tamen, uinoq; calent, annosq; precantur,

Quot sumant Cyathos, ad numerumq; bibunt.

Inuenies illic, qui Nestoris ebibat annos,

Quod sit per calices facta Sibylla suos.

Illic & cantant quicquid didicere theatris, 535

Et iactant faciles ad sua uerba manus.

Et ducunt posito duras crateres choreas,

Cultaq; diffusis saltat amica comis.

Cum redeunt, titubant, & sunt spectacula uulgi,

Et fortunatos obuia turba uocat. 540

Occurrit, nuper uisa est mihi digna relatu

Pompa, senem potum pota trahebat anus.

Quæ tamen hæc dea sit, quoniam rumoribus errat,

Fabula proposito nulla tegenda meo.

Arserat Aeneæ Dido miserabilis igne, 545

Arserat extructis in sua fata rogis.

Compositusq; ignis, tumulicq; in marmore carmen,

Hoc breue, quod moriens ipsa reliquit, erat.

Præbuit Aeneas & causam mortis, & ensem,

Ipsa sua Dido concidit usa manu. 550

Protinus inuadunt Numidæ sine uindice regnum,

Et ponitur capta maurus larba domo.

- Seq; memor spretum, thalamis tamen inquit Elifæ,
 En ego, quem toties reppulit illa, fruor.
 555 Diffugiunt Tyrîj, quo quenc; agit error, ut olim
 Amisso dubiæ rege uagantur apes.
 Tertia nudatas acceperat area messes,
 Inq; cauos ierant tertia musta lacus.
 Pellitur Anna domo, lachrymansq; sororia linquit
 560 Mœnia, Germanæ iusta dat ante suæ.
 Misti bibunt molles lachrymis ungenta fauillæ.
 Vertice libatas accipiuntq; comas.
 Terq; uale dixit, cineres ter ad ora relatos
 Pressit, & est illis uisa subesse soror.
 565 Nacta ratem, comitesq; fugæ pede labitur æquo
 Mœnia respiciens, dulce sororis opus.
 Fertilis est Melite sterilis uicina Cosyræ
 Insula, quam libyci uerberat unda freti,
 Hanc petit hospitio regis confisa uetusto,
 570 Hospes opum diues rex ibi Battus erat,
 Qui postq; didicit casus utriusq; sororis,
 Hæc inquit tellus quantulacunc; tua est.
 Et tamen hospitij seruasset ad ultima munus,
 Sed tinnuit magnas Pigmalionis opes.
 575 Signa recensebat bis sol sua, tertius ibat
 Annus, & exilio terra paranda nota est.
 Frater adest, belloq; petit, rex arma perosus
 Nos sumus imbelles, tu fuge sospes ait.

LIBERTERTIVS.

Iussa fugit, uentoque ratem committit, & undis,
 A superior quouis æquore frater erat. 580
 Est prope piscosos lapidosi Cratidis amnes
 Paruus ager, camerem incola turba uocat.
 Illuc cursus erat, nec longius abfuit inde,
 Quam quantum nouies mittere funda potest.
 Vela cadunt primo, & dubia librantur ab aura, 585
 Findite remigio nauita dixit aquas.
 Dumque parant torto subducere carbasa lino,
 Percutitur rapido puppis adunco noto.
 Inque patens æquor frustra pugnante magistro
 Fertur, & ex oculis uisa refugit humus. 590
 Affiliunt fluctus, imoque a gurgite pontus
 Vertitur, & canas alueus haurit aquas.
 Vincitur ars uento, nec iam moderator habenis
 Vitur, at uotis is quoque poscit opem.
 lactatur tumidas exul Phoenissa per undas, 595
 Humidaque opposita lumina ueste tegit.
 Tunc primum Dido foelix est dicta sorori,
 Et quicumque aliquam corpore pressit humum.
 Ducitur ad laurens ingenti flamine littus
 Puppis, & expositis omnibus hausta perit. 600
 Iam pius Aeneas regno, nataque Latini
 Auctus erat, populos miscueratque duos.
 Littore dotali solo comitatus Achate,
 Secretum nudo dum pede carpit iter,

- 605 Aspicit errantem, nec credere sustinet Annam
 Esse, quid in Latios ipsa ueniret agros?
 Dum secum Aeneas, Anna est, exclamat Achates,
 Ad nomen uultus sustulit illa suos.
 Heu fugiat, quid agat, quos terræ quærat hiatus?
 610 Ante oculos miseræ fata sororis erant,
 Sensit, & alloquitur trepidam Cythereius heros,
 Flet tamen admonitu mortis Elisa tuæ.
 Anna per hanc iuro, quam quondam audire solebat
 Tellurem fato prosperiore dari.
 615 Percipere deos comites, hac nuper sede locatos,
 Sæpe meas illos increpuisse moras.
 Nectimui de morte tamen, metus absfuit iste.
 Hei mihi credibili fortior illa fuit,
 Ne refer, aspexi non illo corpore digna
 620 Vulnera, tartareas ausus audire domos.
 At tu, seu ratio te nostris appulit oris,
 Siue deus, regni commoda carpe mei.
 Multa tibi memores, nil non debemus Elisa,
 Nomine grata tuo, grata sororis eris.
 625 Talia dicenti (nec enim spes altera restat)
 Credidit, errores exposuitque suos,
 Utque domum intrauit Tyrios induta paratus
 Incipit Aeneas, cætera turba silet.
 Hanc tibi cur tradam pia causa Lauinia coniunx
 630 Est mihi, consumpsi naufragus huius opes.

LIBER TERTIVS.

Orta Tyro est, regnum Libyca possedit in ora,

Quam precor ut caræ more fororis ames.

Omnia promittit, falsumq; Lauinia uulnus

Mente premit tacita, dissimulatq; metus.

Donaq; cum uideat præter sua lumina ferri 635

Multa, tamen mitti clam quoq; multa putat.

Non habet exactum quid agat, furialiter odit,

Et parat insidias, & cupit ulta mori,

Nox erat, ante torum uisa est astare fororis

Squallenti Dido sanguinolenta coma. 640

Effuge, ne dubita, moestum fuge dicere tectum,

Sub uerbum querulas impulit aura fores.

Exiit, & uelox humili super ausa fenestra

Se facit, audacem fecerat ipse timor. 645

Cumq; metu rapitur, tunica uelata recincta

Currit, ut auditis territa dama Lupis.

Corniger hanc tumidis rapuisse Numicius undis

Creditur, & stagnis occuluisse suis.

Sidonis interea magno clamore per agros

Quæritur, apparent signa, notaq; pedum. 650

Ventum erat ad ripas, inerant uestigia ripis,

Sustinuit tacitas conscius amnis aquas.

Ipsa loqui uisa est, placidi sum Nympha Numici,

Anne perenne latens Anna perenna uocor, 655

Protinus erratis læti uescuntur in agris,

Et celebrant largo seq; diemq; mero.

- Sunt quibus hæc Luna est, quia mēſibus impleat annū
 Pars Themīn, in achiam pars putat eſſe bouem.
 Inuenies qui te Nymphen Atlantida dicant,
 660 Teq; Ioui primos Anna dediffe cibos.
 Hæc quoq; quam referam, noſtras peruenit ad aures
 Fama, nec a ueri diſſidet illa fide.
 Plebs uetus, & nullis etiam tunc tuta tribunis
 Fugit, & in ſacri uertice montis erat.
 665 Iam quoq; quem ſecum tulerant, defecerat illis
 Victus, & humanis uſibus apta Ceres.
 Orta ſuburbanis quædam fuit Anna bouillis
 Pauper, ſed multæ ſedulitatis anus,
 Illa leui mitra canos incincta capillis
 670 Fingebat trepida ruſtica liba manu.
 Atq; ita per populum fumantia mane ſolebat
 Diuidere, hæc populo copia grata fuit.
 Pace domi facta, ſignum poſuere perenne,
 Quod ſibi defectis illa ferebat opem.
 675 Nunc mihi cur cantant ſuper eſt obſcœna puellæ
 Dicere, nam cœunt certaq; probra canunt.
 Nuper erat dea facta, uenit Gradius ad Annam,
 Et cum ſeducta talia uerba refert.
 Mēſe meo coleris, iunxi mea tempora tecum.
 680 Pendet ab officio ſpes mihi magna tuo.
 Armiger armigeræ correptus amore Mineræ
 Vror, & hoc longo tempore uulnus alo.

LIBER TERTIVS.

Effice, di studio similes coeamus in unum,
 Conueniunt partes hæ tibi comis anus.
 Dixerat, illa deum promisso ludit inani, 685
 Et stultam dubia spem trahit usq; mora.
 Sapius instanti mandata peregrinus inquit,
 Euicta est, precibus uix dedit illa manus.
 Credit amans, thalamosq; parat, deducitur illuc
 Anna tegens uultus ut noua nupta suos, 690
 Oscula sumpturus subito Mars aspicit illam,
 Nunc pudor elusum, nunc subit ira deum.
 Ludit amatorem caræ noua diua Minernæ,
 Nec res hac Veneri gratior illa fuit,
 Inde ioci ueteres, obscœnaq; uerba canuntur, 695
 Et iuuat hanc magno uerba dedisse deo.
 Præteriturus eram gladios in principe fixos,
 Cum sic a castis Vesta locuta fociis.
 Ne dubita meminisse, meus fuit ille sacerdos,
 Sacrilegæ telis me petiere manus, 700
 Ipsa uirum rapui simulachraq; nuda reliqui,
 Quæ cecidit in ferro Cæsaris umbra fuit.
 Ille quidem cœlo positus Iouis atria uidit,
 Et tenet in magno templa dicata foro.
 At quicumq; nefas ausi prohibente deorum 705
 Nomine, polluerant pontificale caput,
 Monte iacent merita, testes estote Philippi,
 Et quorum sparsis ossibus albet humus.

- Hoc opus, hæc pietas, hæc prima elementa fuerunt
 710 Cæsaris, ulcisci iusta per arma patrem.
 Postera cum teneras Aurora refecerit herbas,
 Scorpius a prima parte uidendus erit.
 Tertia post Idus lux est celeberrima Baccho,
 Bacche faue Vati dum tua festa cano.
 715 Nec referam Semelen, ad quam nisi fulmina secum
 Iuppiter afferret paruus inermis eras,
 Nec, puer ut posses maturo tempore nasci,
 Expletum patrio corpore matris onus.
 Bistonas & Scythicos lōgum est narrare triumphos,
 720 Et domitas gentes thuris & Inde tuas.
 Tu quoq; Thebanæ mala præda tacebere matris,
 Inq; tuum furij's acte Lycurge genu.
 Ecce libet subitos Pisces thyrrenaq; monstra
 Dicere, sed non est carminis huius opus,
 725 Carminis huius opus causas exponere, quare
 Vilis anus populos ad sua liba uocet.
 Ante tuos ortus aræ sine honore fuerunt
 Liber, & in gelidis herba reperta focis.
 Te memorant Gange, totoq; oriente subacto,
 730 Primitias magno supposuisse Ioui.
 Cinnama tu primus, captiuaq; thura dedisti,
 Deq; triumphato uiscera tosta boue.
 Nomine ab Autoris ducunt Libamina nomen,
 Libaq; q; sanctis pars datur inde focis.

LIBER TERTIVS.

Liba deo fiunt, succis quia dulcibus idem 735

Gaudet, & a Baccho mella reperta ferunt,
Ibat arenoso Satyris comitatus ab Hebro,

Non habet ingratos fabula nostra iocos.
Iamq; erat ad Rhodopen, pangeaq; flumina uentum
Aeriferæ comitum concrepuere manus. 740

Ecce nouæ uolucres coeunt tinnitibus actæ.
Quosq; mouent sonitus æra, sequuntur apes.

Colligit errantes, & in arbore claudit inani
Liber, & inuenti præmia mellis habet,
Ut Satyri, lenisq; senex tetigere saporem, 745

Quærebant flatos per nemus omne fauos,
Audit inexesa stridorem exanimis ulmo,
Aspicit, & cælat, dissimulatq; senex.

Vtq; piger pandi tergo residebat aselli,
Applicat hunc ulmo, corticibusq; cauis, 750

Constitit ipse super ramoso stypite nixus,
Atq; auide trunco condita mella petit.

Millia erabronum coeunt, & uertice nudo
Spicula defigunt, oraq; prima notant.
Ille cadit præceps, & calce feritur aselli, 755

Inclamatq; suos, auxiliūmq; uocat.
Concurrunt Satyri, turgentiaq; ora parentis
Rident, percusso claudicat ille genu.

Ridet & ipse deus, limumq; inducere monstrat,
Hic paret monitis, & linīt ora luto. 760

- Melle pater fruitur, liboq; infusa calenti
 Iure repertori splendida mella damus,
 Fœmina cur præset, non est rationis opertæ,
 Fœmineos thyrsos concitat ille choros.
- 765 Cur anus hoc faciat quæris; uinofior ætas
 Hæc erat, & grauidæ munera uitis amat,
 Cur edera hæc cincta est; edera est gratissima Baccho
 Hoc quoq; cur ita sit, dicere nulla mora est.
- Nysiades Nymphas, puerum quærente nouerca,
 770 Hanc frondem cunis opposuisse ferunt,
 Restat ut inueniam, quare toga libera detur,
 Luciferis pueris candide Bacche tuis.
 Siue q; ipse puer semper, iuuenisq; uideris,
 Et mediæ est ætas inter utrunq; tibi.
- 775 Seu qui tu pater es, patres sua pignora natos
 Commendant curæ, numinibusq; tuis.
 Siue quod es liber, uestis quoq; libera per te
 Sumitur, & uite liberioris iter.
 Aut quia, cum colerent prisca studiosius agros,
 780 Et faceret patrio rure senator opus,
 Et caperet fasces a curuo consul aratro,
 Nec crimen duras esset habere manus.
 Rusticus ad ludos populus ueniebat in urbem,
 Sed Dis, non studijs ille dabatur honos.
- 785 Luce sua ludos uix commentor habebat,
 Quos cum tædiferæ nunc habet ille Dea.

262
LIBER TERTIVS.

Ergo ut Tyronum celebrare frequentia possit,

Visa dies dandæ non aliena toge.

Mite pater caput huc, placataq; cornua uertas,

Et des ingenio uela secunda meo. 790

Itur ad argeos, qui sunt, sua pagina dicit

Hac, sicut memini, præteritaq; die.

Stella Lycaoniam uergit decliuís ad arcton

Miluius, hæc illa nocte uidenda uenit.

Quid dederit uolucris, si uis cognoscere cœlum, 795

Saturnus regnis a Ioue pulsus erat.

Concitat iratus ualidos Titanas in arma,

Quarq; fuit fati debita tentat opem.

Matre fatus terra, monstrum mirabile, taurus

Parte sui serpens posteriore fuit. 800

Hunc triplici muro lucis incluserat atris

Parcarum monitu styx uiolenta trium.

Viscera qui tauri flammis adolenda dedisset,

Sors erat æternos uincere posse Deos

Immolat hunc Briareus, facta ex Adamante securi, 805

Et iamiam flammis exta daturus erat.

Iuppiter alitibus rapere imperat, attulit illi

Miluius, & meritis uenit in astra suis.

Vna dies media est, & fiunt sacra Mineræ,

Nomina quarum iunctis quinque diebus habent. 810

Sanguine prima uacat, nec fas concurrere ferro,

Causa, quæ est illa nata Mineræ die.

Altera, tresq; super strata celebrantur arena,

Ensis expertis bellica laeta dea est.

815 Pallada nunc pueri, teneraq; ornate puellae,

Qui bene placarit Pallada, doctus erit.

Pallade placatâ lanam mollire puellae

Discant, & plenas exonerare colos.

Illa etiam stantes radio percurrere telas

820 Erudit, & rarum pectine denset opus.

Hanc cole qui maculas laesis de uestibus aufers,

Hanc cole uelleribus quisquis athena paras.

Nec quisquam inuita faciet bene uincula plantae

Pallade, sit Titio doctior ille licet.

825 Et licet antiquo manibus collatus Epeo

Sit prior, irata Pallade, mancus erit.

Vos quoq; Phœbæa morbos qui pellitis arte,

Munera de uestris pauca referre deae.

Nec uos turba feri sensu fraudata magistri

830 Spernite, discipulos attrahit illa novos.

Quiq; moues coelum, tabulasq; coloribus uris,

Quiq; facis docta mollia faxa manu.

Mille dea est operum, certe dea carminis illa est,

Si mereor, studiis adsit amica meis.

385 Cœlius ex alto qua mons descendit in æquum,

Hic ubi non plana est, sed prope plana uia est,

Parua licet uideas captæ delubra Mineruæ,

Quæ dea natali coepit habere suo.

LIBER TERTIVS.

- Nominis in dubio causa est, capitale uocamus
Ingenium solers, ingeniosa dea est. 840
- An, quia de capitis fertur, sine matre paterni
Vertice cum clypeo profiluisse suo,
- An, quia perdomitis ad nos captiua Phaliscis
Venit, & hoc signum littera prima docet.
- An, quod habet capitis legem, quae pendere poenas 845
Ex illo iubeat furta recepta loco.
- A quocumque trahas ratione uocabula Pallas,
Pro ducibus nostris aegida semper habe.
- Summa dies e quinque tuba lustrare canora
Admonet, & forti sacrificare deae. 850
- Nunc potes ad Solem sublato dicere uultu,
Hic here phrixæ uellera pressit ouis.
- Seminibus tostis scelerata fraude nouerca,
Substulerat nullas, ut solet, herba comas.
- Mittitur ad Tripodas certa qui sorte reportet, 855
Quam sterili terræ Delphicus edat opem.
- Hic quoque corruptus cum semine nuntiat Helles
Et iuuenis Phrivi funera sorte peti.
- Vsq; recusantem ciues, & tempus, & Ino
Compulerant regem iussa nefanda pati. 860
- Et soror, & Phrixus uelati tempora uittis,
Stant simul ante aras, iunctaque fata gemunt.
- Aspicit hos ut forte pependerit aethere mater,
Et ferit attonita pectora nuda manu.

865 Inq; Draconigenam nimbis comitantibus urbem
 Defilit, & natos eripit inde suos.
 Utq; fugam capiant, Aries nitidissimus auro
 Traditur, ille uehit per freta longa diros.
 Dicitur infirma corn tenuuisse sinistra

870 Foemina, cum de se nomina fecit aquae.
 Pene simul perijt, cum uult succurrere lapsae
 Frater, & extentas porrigit usq; manus.
 Flebat, ut amissa Gemini cum sorte pericli
 Coeruleo iunctam nescius esse deo.

875 Littoribus tactis aries fit sydus, & huius
 Peruenit in colchas aurea lana domos.
 Treis ubi luciferos ueniens praemiserit Eos,
 Tempora nocturnis aequa diurna feret.
 Inde quater pastor saturos ubi clauserat hircos,

880 Canuerint herbae rore recente quater,
 Ianus adorandus, cum quo Concordia mitis,
 Et Romana salus, araq; pacis erit.
 Luna regit menses, huius quoq; tempora mensis
 Finit, Auentino Luna colenda iugo.

PUBLII OVIDII NASO
 NIS FASTORVM LI
 RER QVARTVS.